

ległości. Profesor Dworzaczkowa wskazała na treści i metody nauczania stosowane przez nauczycieli z gimnazjum, gdzie m.in. język polski był mocno skorelowany z historią. Jak podkreśliła, ówczesne wydarzenia społeczne i polityczne były dostrzegane przez młodzież szkolną, stawały się przedmiotem dyskusji i wpływały na konkretne postawy. Na zakończenie odniosła się do kwestii mniejszości narodowych i wyznaniowych, która w owym czasie urastała do rangi problemu. W szkole nauczyciele nie pozwalali dokuczać osobom o innym wyznaniu. Sama Jubilatka przyznała, że nie miała wielu kontaktów z przedstawicielami tych grup społecznych, jednak dzięki wartościom wyniesionym z domu oraz obserwacji zgodnego współżycia ludności chrześcijańskiej i Żydów licznie zamieszkujących Wadowice, w których żyła jej babcia, z pełnym przekonaniem akceptowała potrzebę tolerancji. Kres temu światu przyniosła II wojna światowa.

Wystąpienie Profesor Dworzaczkowej miało niezwykle charakter spotkania ze świadkiem innej, dawno minionej już epoki. Zostało wysłuchane z dużym zainteresowaniem przez wszystkich zebranych i nagrodzone długimi oklaskami. Następnie Jubilatka oraz goście zostali zaproszeni do *foyer*, gdzie przy lampce wina i skromnym poczęstunku każdy mógł złożyć Pani Profesor osobiste życzenia i wyrazy uznania. Wcześniej wszyscy wspólnie odśpiewali na cześć Jubilatki *Plurimos annos!*

Przy przygotowaniu sprawozdania korzystałem z tekstów:

Marian Drozdowski, *O Autorce*, w: Jolanta Dworzaczkowa, *Z dziejów braci czeskich w Polsce*, Instytut Historii UAM, Poznań 2003, s. 9-12.

Zbigniew Chodyła, Marian Drozdowski, Zofia Sprys, *Profesor Jolancie Dworzaczkowej z okazji jubileuszu 85-lecia urodzin i 60-lecia twórczości naukowej oraz Bibliografia prac Jolanty Dworzaczkowej za lata 1949-2009*, zestawiona przez Zofię Sprys, „Odrodzenie i Reformacja w Polsce” 2009, LIII, s. 367-371 i 372-383.

Jolanta Dworzaczkowa, *Moje wspomnienia ze studiów historycznych w latach 1942-1947 i z początków pracy na Uniwersytecie Poznańskim*. Instytut Historii UAM, Poznań 2013.

Kacper Gis, *Jubileusz prof. Jolanty Dworzaczkowej*, „Życie Uniwersyteckie” Poznań 2014, nr 2(245), s. 21.

Krzysztof Rataj (Poznań)

Konferencja „Ocean wszechrzeczy... w spuściznach ludzi nauki i kultury”, Kraków, 13 czerwca 2014

13 czerwca 2014 r. w Krakowie odbyła się konferencja poświęcona dokumentacji pozaaktowej w spuściznach, zorganizowana przez Polską Akademię Umiejętności i Archiwum Nauki PAN i PAU pt. *Ocean wszechrzeczy... w spuściznach ludzi nauki i kultury*. Spotkaniu naukowemu towarzyszyło otwarcie wystawy pod tym samym tytułem.

Konferencję zainaugurowało wystąpienie prof. Jerzego Wyrozumskiego (Sekretarza Generalnego PAU). Profesor zaznaczył, że wszelkie pozostałości po ludziach – pozornie błahe – mają swoją wartość, jeśli nie teraz to w przyszłości – są jak wino.

Słowo komentarza do zebranych oraz moderacja pierwszej części konferencji przypadły prof. Zenonowi Piechowi (Uniwersytet Jagielloński).

Pierwszym referującym był Janusz Pezda (Uniwersytet Jagielloński), który przedstawił temat *Od kolekcji do spuścizny*. Kolekcja to wszelkie materiały zbierane przez osobę, które mają wartość historyczną lub są po prostu ważne dla zbieracza. Spuścizna oznacza „to coś”, co zostaje po kimś. Trzeba pamiętać, że wśród spuścizn może być wiele kolekcji. Nie muszą one mieć wartości historycznej dla dzisiejszego badacza, lecz były istotne dla osoby, po której spuścizna pozostała. Większość kolekcji to pasja ludzi. W tym miejscu referujący podał przykład dr. Tomasza Niewodniczańskiego, który był fizykiem jądrowym, zbierał m.in. znaczki, a przede wszystkim mapy. Do dziś jest jednym z największych na świecie twórców prywatnych kolekcji kartograficznych. Spuściznę jego ojca Henryka dodano do bazy krakowskich archiwów osobistych pod adresem internetowym www.spuścizna.krakow.pl.

Maria Wrede (Zakład Rękopisów Biblioteki Narodowej) wystąpiła z zagadnieniem *Różnorodność nie jest łatwa*. Podkreśliła, że zbiory mieszane powinny pozostawać jednością pod względem formalnym, a zatem podlegać opracowaniu, ochronie i udostępniania jako jeden zespół. Zbiory te powinny być: uporządkowane, opisane, zarejestrowane, objęte opieką konserwatorską, by można je było udostępniać. Opisując powyższe czynności dla materiałów mieszanych, referentka posłużyła się przykładem spuścizny Samuela Tyszkiewicza.

Marek Durcansky z Czech (Archiwum Uniwersytetu Karola) zaprezentował słuchaczom temat *Dokumentacja pozaaktowa w czeskich archiwach specjalistycznych – przykład Archiwum Uniwersytetu Karola*. Prezentacja była uzupełniona wieloma fotografiami i skanami, znajdujących się w zasobie Instytutu dla Historii Uniwersytetu Karola i Archiwum Uniwersytetu Karola w Pradze. Mowa tu o medalach, starodrukach oraz wycinkach prasowych. Nie zabrakło stosownych komentarzy do niektórych zaprezentowanych źródeł.

Czwarte wystąpieniem tego dnia było na temat *Nie tylko akta... różnorodność źródeł w spuściznach prywatnych na przykładzie kolekcji Aleksandry i Mieczysława Białkiewiczów*, który zaproponował Tadeusz Krawczak (Archiwum Akt Nowych). Dyrektor AAN pokrótce zaprezentował sylwetki Aleksandry i Mieczysława Białkiewiczów. Podczas prezentacji uczestnicy sympozjum mieli okazję oglądać szereg zdjęć przedstawiających różnorakie przedmioty zebrane przez państwa Białkiewiczów (m.in. broń biała, materiały kartograficzne sięgające XVII w., pamiątki spod Monte Cassino, odznaczenia rosyjskie, belgijskie i polskie, autografy wojskowych, tłoki pieczętny, etc.). Dar ten jest najcenniejszym i największym, jakie po II wojnie światowej otrzymały polskie archiwa.

Krzysztof Smolana (Archiwum Akt Nowych) przedstawił słuchaczom *Ślady foniczne w Archiwum Akt Nowych*. W swoim wystąpieniu oparł się przede wszystkim na radiowej twórczości Teodora Parnickiego (pisarza), który przygotowywał cotygodniowe polskie audycje, mieszkając do 1967 r. w Meksyku. Do dziś nie zachowały się materiały audio Parnickiego, a AAN dysponuje jedynie tekstowymi zapisami audycji meksykańskiego Radia Gobernacion (tak! – poruszano sprawę polskie, zachowały się także zapisy audycji np. z koncertu muzyki Chopina), a później Radia Mil. W Ameryce Południowej, Polskie audycje w peruwiańskim radiu Lima prowadziła Krystyna Ciapciak. AAN jest w kontakcie z autorką, która obiecała przekazać materiały audio (kasety) z okresu pięciu lat.

Stefan Witold Alexandrowicz (Polska Akademia Umiejętności) zaprezentował temat *Godni pamięci badacze słowem i cyfrą przypomniani*. Polska Akademia Umiejętności wraz z Radiem Kraków stworzyły cykl ponad osiemdziesięciu audycji o badaczach. Sukces, jakim cieszyły się programy radiowe prowadzone w formie konwersacji, spowodował, że postanowiono wydać wszystkie materiały (114) w jednym miejscu (na płycie CD), pod tytułem *Godni pamięci – znani i nieznani*. Projekt zapoczątkowany w roku 2008 zakończył się w 2013. Jednakże nacisk ze strony słuchaczy był tak duży, że od tego roku zaczęto przygotowywać kolejne sylwetki znanych badaczy XIX i XX w. Do 10 czerwca nagrano 22 audycje, a kolejne trzy są w produkcji i powstaną do połowy miesiąca. Słuchacze mogli wysłuchać przykładowego nagrania (m.in. Walerego Goetela – geologa, ekologo i paleontologa).

Waldemar Listowski (Archiwum Polskiego Radia) omówił *Nowoczesne metody gromadzenia i opracowywania dokumentów audialnych w Archiwum Polskiego Radia*. Struktura Archiwum Polskiego Radia S.A. wygląda następująco: 1) fonoteka, 2) redakcja dokumentacji, 3) digitalizacja (realizacja), 4) dokumentacja aktowa, 4) biblioteka (nutoteka). Archiwum jest podzielone na: archiwum, centrum danych produkcyjnych i archiwum „wieczyste”, czyli takie, które przechowuje kopie materiałów oryginalnych, a te pozostają tam na zawsze. Zasób fonoteki to przede wszystkim taśmy magnetyczne, które stanowią 58% zasobu (ponad 589 tys. jednostek). Tylko 27% to obecne pliki cyfrowe. W archiwum znajduje się ponad milion nagrań (nie taśm!), z czego ponad 600 tys. to nagrania muzyczne, a pozostałe (ponad 400 tys.) to audycje słowne. Digitalizacja materiałów w Archiwum PR trwa od 2004 r. W wystąpieniu nie zabrakło slajdów ze strukturą bazy danych stworzonej na potrzeby radia (MRBD – Multimedialna Radiowa Baza Danych), a także informacji o ścisłej współpracy z Narodowym Archiwum Cyfrowym.

Referatem kończącym część przedpołudniową spotkania naukowego było wystąpienie Agnieszki Kordowicz (Archiwum Polskiego Radia) *Tu Polskie Radio Warszawa... spuścizna prof. Macieja Józefa Kwiatkowskiego w zbiorach Archiwum Polskiego Radia*. Prezentację rozpoczęto krótkim rysem biograficznym pracownika Polskiego Radia. Na spuściznę Macieja Kwiatkowskiego

złożyły się różnorodne materiały, m.in. czasopisma, druki ulotne, wycinki prasowe, nekrologi – często niedostępne w kraju. Zachowały się także spisane nagrania, notatki z rozmów i korespondencja ze słuchaczami. Ponadto niezwykle cennymi materiałami są np.: pamiątki z czasów II wojny światowej (okupacja i powstanie warszawskie) oraz zabytkowy sprzęt – magneto-fon i komputer na którym pracował Kwiatkowski.

Michał Serdyński (Poznań)

Wystawa w Archiwum Państwowym w Poznaniu *Wielka Wojna*

28 czerwca 2014 r. mija sto lat od zamachu w Sarajewie, w którym zginął następca tronu austriackiego arcyksiążę Franciszek Ferdynand Habsburg wraz z małżonką Zofią Chotek księżną Hohenberg. Zamach ten stał się pretekstem wybuchu I wojny światowej nazywanej przez jej uczestników Wielką Wojną. Wojna, która zmieniła radykalnie oblicze świata.

Dla Polaków wybuch wojny to początek „najdłuższego powstania, które doprowadziło do odzyskania niepodległości”.

W zasobie Archiwum Państwowego w Poznaniu przechowywanych jest mnóstwo archiwaliów, powstałych w wyniku działalności instytucji, urzędów oraz osób prywatnych w latach 1914-1918. Autorzy wystawy dokonali selekcji, tak aby na ograniczonej przestrzeni zilustrować przebieg działań wojennych i życia codziennego w tym okresie.

Wystawę otwierają obwieszenia o wybuchu wojny oraz regulujące życie w stanie wojny na terenie Wielkopolski. W celu przypomnienia kolejności wydarzeń wystawiono *Kalendarium wojenne*, pochodzące ze spuścizny regionalisty i historyka niemieckiego Adama Bekera. Podczas przedstawiania działań wojennych nie mogło zabraknąć map, starano się wybrać je tak, aby reprezentowane były wszystkie teatry wojny: front zachodni, rejon Bukowiny, bitwa pod Tannenbergiem, front włoski. (Przygotowywana jest osobna internetowa wystawa kartograficzna obejmująca wszystkie mapy związane z I wojną światową przechowywane w Archiwum Państwowym w Poznaniu).

Kolejne eksponaty przedstawiają trudy życia wojennego, wśród nich można zobaczyć prośbę o wyreklamowanie męża z wojska, plakat pożyczki wojennej, kartki żywnościowe, pieniądze zastępcze, listę obywateli Królestwa Polskiego przebywających (internowanych?) na terenie powiatu Środa, listy inwalidów wojennych.

Interesującym materiałem jest laurka wykonana przez Polaków – rosyjskich jeńców wojennych z obozu w Zgorzelicach, zawierająca podziękowania za pomoc i opiekę.